

KOLIEK

Op veler verzoek zullen we in een artikel ingaan op koliek.

Allereerst zullen we in gaan op de bouw van het maagdarmstelsel van het paard, de verschijnselen behorende bij koliek en de eerste hulp die u zelf kunt toepassen. Daarna zullen de verschillende oorzaken van koliek aan de orde komen.

In onze praktijk is koliek het meest voorkomende spoedgeval: dagelijks worden we wel bij een paard of pony geroepen met koliekverschijnselen.

Voor veel eigenaren heeft het begrip koliek iets zeer angstaanjagends, want het paard kan er dood aan gaan. Gelukkig valt dit in veruit de meeste gevallen nogal mee. Toch is koliek inderdaad de meest voorkomende onnatuurlijke doodsoorzaak bij het paard.

Wat is koliek nu eigenlijk?

Het woord koliek betekent niets meer dan buikpijn, en deze buikpijn kan vele oorzaken hebben. Variërend van darmkrampen tot een gezwel. Wij zullen hierna de meest voorkomende oorzaken behandelen.

BOUW

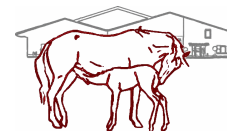
Allereerst iets meer over de bouw van het spijsverteringsstelsel van het paard. Het begint met het opnemen van voedsel met de **mond**. Vanuit de mond komt het voedsel in de **slokdarm** die het d.m.v. ritmische samentrekkingen verder transporteert naar de **maag**. De maag van een paard heeft een inhoud van slechts 6 tot maximaal 10 liter, en heeft slechts één uitgang. Voedsel wat eenmaal in de maag is aangekomen kan niet meer terug de slokdarm in. M.a.w. een paard *kan niet braken*, en hierin schuilt al gelijk een groot gevaar van koliek. Als er namelijk, door wat voor oorzaak ook, een totale darmafsluiting optreedt, dan raakt de maag al vrij snel (binnen enkele uren) overvuld. Dit heeft zeer hevige koliekverschijnselen als gevolg en het gevaar van scheuren van de maagwand. Om dit te voorkomen zullen wij bij heftige koliek dan ook als eerste de maag van het paard proberen te ledigen met behulp van een slang (sonde) via de neus. In de maag wordt het voedsel voorverteerd en worden bacteriën door zuren gedood. Vanuit de maag komt het voedsel in de **dunne darm** die bij het paard tussen de 15 en 20 meter lang kan zijn. Hier wordt het voedsel verder verteerd en vindt ook opname door de darmwand heen van voedingsstoffen plaats.

Vervolgens komt het moeilijker verteerbare voedsel, zoals plantencellen, in de **blindedarm**. Dit is een soort puntzak van tussen de 40 en 100 liter inhoud, waarin m.b.v. bacterieculturen plantencellen verder worden afgebroken zodat voedingsstoffen hieruit later in de dikke darm kunnen worden opgenomen. Eveneens worden hier door bacteriën enkele belangrijke voedingsstoffen zoals bijv. vitamine K geproduceerd. Na de blindedarm komt het voedsel in de **dikke darm**, die uit twee delen bestaat. Allereerst de grote dikke darm die als een lus door de buik ligt en ongeveer 3 meter lang is, en een groot gedeelte van de buik inneemt. Vervolgens komt de wat dunnere "kleine" dikke darm die ongeveer 8 meter lang is. In de dikke darm vindt de opname van de laatste voedingsstoffen en 90% van het vocht plaats en daarnaast worden hier ook de meeste afvalstoffen weer uitgescheiden.

Het laatste darmdeel is de **endeldarm** die ongeveer 1 meter lang is en waar het inmiddels tot mest geworden voedsel ligt opgeslagen tot het paard mest.

Voorwaar dus heel wat darmen waar iets mis mee kan gaan met koliek als gevolg.

Daarnaast zijn er in de buik ook nog andere organen die koliekverschijnselen kunnen veroorzaken. Wij zullen ons in dit artikel echter beperken tot koliekoorzaken in de darm.

VERSCHIJSSELEN

De verschijnselen van koliek variëren sterk met de ernst van de oorzaak. Zo zal een paard met lichte koliek meestal niet eten, naar de buik kijken en soms slaan naar de buik met de achterbenen. Soms gaat een paard gestrekt staan en lijkt het alsof het paard niet kan plassen. Dit wordt vaak veroorzaakt doordat een deel van de darm te veel ruimte inneemt in het bekken. Hierop gaat het paard dan persen. Dit zien wij vooral vaak bij verstoppingen in de dikke darm.

Wordt de koliek wat heftiger dan zal het paard ook gaan liggen en rollen, en soms wat zweten. Bij zeer heftige koliek gaat het paard hevig zweten en kan het vaak niet meer op de benen staan.

Bij koliek is de temperatuur vaak normaal (37.2 tot 38.2°C) tot licht verhoogd als het paard hevig heeft liggen rollen. Verder is de ademhaling vaak versneld en maakt het paard een onrustige indruk.

De hartslag is vaak een goede graadmeter voor de ernst van de koliek: hoe ernstiger de koliek, hoe hoger de hartslag meestal is.

EERSTE HULP

Wat moet een eigenaar doen als hij of zij constateert dat een paard koliekverschijnselen vertoont ?

Het paard in beweging houden is wenselijk. Beweging stimuleert de darmwerking, geeft het paard wat afleiding en voorkomt dat het dier vast komt te liggen in de stal en zichzelf beschadigt tijdens het rollen. Beweging wil zeggen wat aan de hand stappen, **niet** draven, longeren of rijden ! Verder mag een paard met koliekverschijnselen **niet eten**, dus ook geen lekkere hapjes of zo ! Drinken mag een paard met koliek wel. Het controleren van de hartslag is nuttig: het geeft vaak een indruk over de ernst van de koliek. Dit kan gebeuren aan de kaakslagader: vraag ons het je te leren tijdens ons volgende bezoek !

Houdt het paard onder controle, en als de verschijnselen erg zijn, of niet minder worden, is het verstandig de dierenarts te bellen.

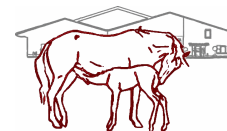
Beschrijf aan de telefoon zo duidelijk mogelijk de verschijnselen die het paard vertoont

Oorzaken

KRAMPKOLIEK

Krampkoliek is één van de meest voorkomende oorzaken van koliek. Bij krampkoliek ontstaat de pijn doordat grotere of kleinere delen van de darmen verkrampen, de naam zegt het al. Belangrijke oorzaken hiervan zijn dat het paard 'iets verkeerd' heeft gegeten waardoor de vertering verstoord is en er stoffen gevormd worden die de darm doen verkrampen.

Bij krampkoliek vertoont het paard vaak milde koliekverschijnselen met soms wat waterige mest. Daarnaast kun je soms van afstand het 'gerommel' in de buik al horen. Krampkoliek is één van de minst ernstige vormen van koliek die vaak na een half uurtje stappen wel over gaat. Blijft de koliek na het stappen toch aanhouden dan moet de dierenarts gewaarschuwd worden om te controleren of het inderdaad krampkoliek is en, indien nodig, voor een behandeling. Bij paarden met herhaalde aanvallen van krampkoliek kan het zijn dat de normaal in de darm aanwezige bacteriecultuur in de darm verstoord is, en dit zal dan met behulp van speciaal voer gecorrigeerd worden.

WORMEN

Een tweede belangrijke oorzaak van koliek zijn *wormen* en *wormlarven* die door de wand van de darm kruipen. Grote aantallen larfjes kruipen tijdens hun ontwikkeling door de darmwand. Dit kan aanleiding geven tot een verminderde darmwerking met als gevolg koliek. Vooral bij jonge dieren kun je in sommige gevallen in de mest grote hoeveelheden kleine wormpjes vinden die spontaan worden uitgescheiden. Vooral in de winter vinden we deze gevallen.

De nadelige rol die *lintwormen* kunnen spelen bij paarden lijkt jarenlang te zijn onderschat. Ze kunnen volgens de huidige inzichten wel degelijk koliek veroorzaken bij het paard.

Naast de nodige beweidingmaatregelen kan het *regelmatig ontwormen* met een goede wormkuur in de juiste dosering veel problemen voorkomen.

GASKOLIEK

Gaskoliek is een vorm van koliek waarbij de ernst van de pijn sterk kan verschillen afhankelijk van de *hoeveelheid* gas en de *plaats* in de darmen. De pijn ontstaat door de spanning die op de darmwand komt te staan door het gas.

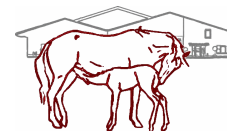
Meestal is het een milde vorm van koliek waarbij soms de toegenomen buikomvang en het frequent winden laten opvallen.

De oorzaak is gelegen in een verminderde beweeglijkheid van de darmen waardoor met name snel verteerbare bestanddelen in het voer gaan gisten. Hierbij wordt gas gevormd. De verminderde beweeglijkheid van de darmen kan vele oorzaken hebben, zoals stress of zelfs plotselinge weersveranderingen. Ook zware inspanning geeft een verminderde beweeglijkheid van de darmen, vandaar dat voeren (m.n. krachtvoer) vlak voor het rijden niet goed is.

Bij lichte gaskoliek is een half uurtje stappen aan de hand vaak voldoende om het overtollige gas af te voeren. Bij ernstigere koliek moet de dierenarts geraadpleegd worden die de patiënt dan zal onderzoeken om te controleren wat de achterliggende oorzaak mogelijk is. Als behandeling krijgt het paard meestal een pijnstillende injectie en darmontspanner toegediend. Als het paard dan minder pijn heeft, gaat de beweeglijkheid van de darmen ook weer toenemen.

In een enkel geval zit er zoveel gas in de darmen dat dit er via de natuurlijke weg niet meer uit gaat en dan is het noodzakelijk de met gas gevulde darmen te punteren (= met een dikke naald gas laten ontsnappen). Op deze manier neemt de spanning van de darm snel af, en hopelijk de beweeglijkheid weer toe.

Bij paarden die regelmatig last hebben van gaskoliek kan de oorzaak ook in een gestoorde vertering gelegen zijn. Ook hiervoor kan **speciaal ontwikkeld voer** een oplossing bieden.

VERSTOPPINGSKOLIEK

Bij een verstoppingskoliek heeft er zich een prop mest in (meestal) de dikke darm gevormd die de doorvoer verhindert. Vaak gaat dit gepaard met milde koliekverschijnselen zoals gestrekt staan (lijkt niet te kunnen plassen) en stil en plat op de zij gaan liggen. Pas in een *later stadium* gaat de patiënt minder mest produceren. Dit komt omdat achter de verstopping vaak nog vele meters darm zitten die nog met mest gevuld kunnen zijn.

De meest voorkomende oorzaak is *veel stro eten* en we zien deze vorm van koliek dan ook vaak in het najaar als de paarden op vers gedorst stro komen te staan. Ook een tekort aan beweging (bijv. gedurende een periode een bevroren bodem van de buitenmanege) kan een verstopping veroorzaken. Beweging stimuleert namelijk ook de darmwerking.

Nadat de dierenarts d.m.v. een rectaal onderzoek de diagnose verstoppingskoliek heeft gesteld zal de patiënt meestal gelaxeerd moeten worden. Dit gebeurt door het toedienen van medicijnen in de maag via een slang door de neus. Het paard zal ook moeten vasten en zal moeten bewegen totdat de verstopping is verholpen.

Dit kan soms enkele dagen duren ! Om die tijd te overbruggen geeft de dierenarts een injectie met een wat langer werkende pijnstiller om het paard zich wat prettiger te laten voelen. Ook voor paarden die regelmatig last hebben van verstoppingskoliek is een **speciaal voer** ontwikkeld.

ZANDKOLIEK

Zandkoliek komt m.n. in de herfst en de winter voor als het gras kort is, en met wortel (+ zand) en al uit de grond getrokken wordt. Echter ook in de zomer bestaat dit gevaar als de paarden in een (te) korte weide lopen bij vochtig weer.

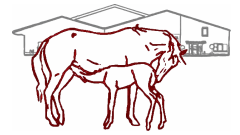
Slechts een heel enkele keer wordt het veroorzaakt door het eten van puur zand.

Zandkoliek uit zich o.a. door lichte, regelmatig terugkerende koliekverschijnselen, en mest van wisselende samenstelling: soms wat dunner en soms weer normaal. Als het paard inderdaad zand opneemt is het verstandig om preventief **psyllium** te voeren.

LIGGINGSVERANDERINGEN VAN DE DARM

Dit is een veel ernstiger oorzaak van koliek die soms met milde koliekverschijnselen kan beginnen maar vaak snel gevolgd wordt door ernstigere verschijnselen. Hevig rollen, naar de buik slaan, zich laten vallen, niet meer in de benen willen komen en zweten passen hierbij. Het is dan zaak om snel de dierenarts te waarschuwen die dan d.m.v. een koliekonderzoek de oorzaak van de verschijnselen kan vaststellen. De darm kan bij een liggingsverandering *gedraaid zijn* (slag in de darm), *klem zitten* in een holte waar hij niet thuis hoort (bijv. bij een liesbreuk) of *in zichzelf gekeerd zijn* zoals bijv. een mouw van een trui dat kan. De kans dat deze liggingsveranderingen spontaan herstellen is uiterst gering en een operatie is dan vaak de enige mogelijkheid. Het succes van zo'n operatie is afhankelijk van o.a. het soort liggingsverandering en de tijd die verstreken is tussen het ontstaan ervan en de chirurgische behandeling.

Een mildere vorm van een liggingsverandering is als een gedeelte van de dikke darm over de milt is komen te liggen. Deze liggingsverandering herstelt vaak na een medicamenteuze behandeling gecombineerd met beweging. Soms is het nodig het paard (onder verdoving) te rollen.

TOT SLOT

Wij hopen dat we met dit verhaal over koliek u wat meer inzicht in deze gevreesde aandoening te hebben gegeven, dat het duidelijk mag zijn dat niet iedere koliek meteen levensbedreigend is, maar dat voorzichtigheid geboden blijft. In geval van twijfel steeds bellen!